

Cultuur, innovatie en verduurzaming in Enschede

"17 jaar lang, 36.000m2 leegstand"

Verantwoording van project Waste No Space door stichting Pavilion.

Contact: joachim.brandenburg@gmail.com

02-09-2023

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
Enschede	2
17 jaar lang 36.000m2 leegstand	3
Eerder afgewezen initiatieven	4
Subsidie aanvraag: startmotor voor Cromhoff Enschede	5
De verantwoording van het budget	6
Een zakelijke vorm van gentrificatie	6
Het Muziekkwartier	8
Een vestzak- broekzak regeling	8
Corona steunfonds	9
De Enschedese identiteit is ver te zoeken	10
Een unieke huisstijl voor Cromhoff	10
Studio Complex	11
Bedreigde diersoorten in het Cromhoff verstoren	12
Onderzoek behoefte naar woningen	12
Daadwerkelijke woningbehoefte in Enschede	15
In Twente ontpopte talenten verlaten onze stad	15
Gebrek aan diverse culturele invulling	16
De internationale gemeenschap	16
Vereenzaming	17
Waarom de geïnstitutionaliseerde weg niet werkt	17
13 jaar geleden: reuring alom!	18
Onzekerheid over het voortbestaan van de lokale cultuur	18
Tijdelijke oplossingen die werken niet	19
Kraken vult verpauperde leegstand met verfrissende cultuur	20
Het Wegener terrein en het Tubantia gebouw zijn weer open!	21
Diversiteit	21
Talent	21
Kinderen	21
De afweging	22

Enschede

Een stad met waanzinnig veel potentie op gebied van cultuur, innovatie en verduurzaming. Helaas voorziet onze gemeente door het gebrek aan vastgoed dat zij beheren, weinig tot geen ruimte om deze potentie te realiseren. We hebben een kunstacademie zonder atelierruimtes, een conservatorium zonder muziek werkplekken, een kunst- en techniek opleiding zonder ruimte waar men buiten schooltijden aan hun projecten en ideeën kan werken. Onze stad heeft wel een concertgebouw maar het orkest is er niet meer.

Ook voor de internationale gemeenschap, een groep van ongeveer 12.000 man aan studenten en expats, is er een groot tekort aan ruimte om evenementen en initiatieven te ontplooien. Er leeft een gigantische behoefte aan alternatief vermaak. Zeker in de binnenstad heerst er immer nog een monocultuur waar door de lokale lobby en gebrek aan ruimte geen speld tussen te krijgen is. Er bevindt zich slechts nog één creatieve broedplaats die dit faciliteert. Ook deze zal binnen aanzienlijke tijd haar huisvesting verliezen. In de binnenstad lijkt er geen mogelijkheid deze groep te faciliteren onder redelijke overeenkomsten. Iedereen wil graag een plek waar we samen kunnen komen op een niet-geïnstitutionaliseerde manier. Een laagdrempelige plek waar inclusiviteit vanzelfsprekend is, een plek waar ideeën en initiatieven kunnen bloeien, innovatie en verduurzaming hand in hand gevierd worden en waar je gewoon jezelf mag zijn om te genieten van diversiteit en progressie. Deze plek gaan wij middels project Waste No Space bieden.

17 jaar lang 36.000m² leegstand

Het Wegener terrein is 17 jaar geleden gekocht door de gemeente. Dat betekent dat dit stuk vastgoed is bekostigd door belastinggelden om de samenleving te ondersteunen. Echter, ondanks dat er door zeer betrokken creatieve Enschedeërs gedurende de afgelopen 7 jaar tig plannen en initiatieven voor deze plek hebben ingediend, gebeurt er nog immer niks. Al 17 jaar lang. Dit pand van de gemeente Enschede staat al bijna twee decennia leeg, en toch geeft de gemeente herhaaldelijk aan geen vastgoed te hebben waar ruimte is voor cultuur en innovatie.

Recentelijk heeft onderzoeksbureau “Buiten”, gevestigd te Utrecht, onderzocht hoe groot de behoefte aan culturele ruimte in Enschede is (*zie bijlage 10*). In de resultaten wordt vermeld dat er in Enschede een tekort is aan iets minder dan 12.000m². Naar ons inzicht is er in de realiteit een tekort aan ongeveer een verdrievoudiging van dat resultaat; 36.000m².

Doordat alleen bedrijven en initiatieven die ingeschreven staan bij de KvK vertegenwoordigd worden in dat onderzoek, mist het artikel het overgrote deel van de behoefte dat daadwerkelijk heerst in Enschede. De potentie tot groei en de diversiteit die Enschede te bieden heeft wordt op deze manier wederom tot een halt geroepen. Groei op al deze vlakken komt voort uit het bieden van vrije ruimte, niet door, zoals gemeente Enschede aan haar inwoners probeert te verkopen, hippe, “betaalbare” en “duurzame” woningen te bouwen waar niemand wil wonen door een gebrek aan culturele invulling. In alle steden die ons voorgingen was de volgorde andersom, eerst cultuur en dan bouwen. Niemand verhuist naar Amsterdam vanwege het betaalbare en ruime woningaanbod. Talent vertrekt weg uit Enschede naar de randstad omdat daar de diverse culturele invulling te vinden is die Enschede mist. Omdat daar wel ruimte is voor experiment; ruimte om te groeien.

Eerder afgewezen initiatieven

Sinds 2017 heeft het ene na het andere initiatief aangeboden wat toe te voegen aan het Wegener terrein met de intentie onze stad te verrijken in diversiteit en voorzieningen waar onze inwoners herhaaldelijk om vragen. Zo hebben Marcel Bierling (voormalig Nachburgemeester Enschede) en Anouk Timmerman het innovatieve plan “Het Wegener” aangeboden. (*zie bijlage 1 “Wegener Plan Marcel en Anouk”*)

Niet veel later heeft Arris Roordink (‘De pop professor’, initiator Booster festival, eigenaar van ‘Alles Los’ (voormalig het nationale nr.3 boekingskantoor voor muziek), voormalig docent op het lokale Artez conservatorium en o.a. initiator van het ‘Micro Music Fund’ en ‘Enschede Underground’) hier zich bijgevoegd met een prachtig gedetailleerd projectplan “De muziekwerkplaats” (*zie bijlage 2 “Muziekwerkplaats V2” en bijlage 3 “Muziekwerkplaats initiatiefrapport opstart fase V1”*); een initiatief om lokaal muzikalent op een niet geïstitutionaliseerde manier te ondersteunen en te begeleiden naar een duurzame carrière als muzikant.

De samengevoegde plannen hervormden zich naar het plan ‘De Tub’ welke direct veel lokale aandacht kreeg en daarbij binnen één dag meer dan 1000 volgers op Facebook. Een plan van Jasper Schütz, Marcel Bierling, Arris Roordink en ook Kees de Groot (voormalig creatief directeur van PLANETART, de SPACEBAR en creatieve broedplaats WARP Technopolis) was er mee bezig. Alles is vervolgens weer afgewimpeld met smoezen en onder andere cowboyverhalen. Eén van deze verhalen was dat de pomp die het omringende gebied droog houdt, gevestigd onderin de bestuursvleugel van het Wegenerpand, meer dan 100.000 euro per jaar zou kosten om te draaien en dat vervolgens door de betreffende initiatiefnemers bekostigd zou moeten worden.

Subsidie aanvraag: startmotor voor Cromhoff Enschede

In september 2021 is er een versnellings subsidie aangevraagd bij de provincie geheten “De startmotor voor Cromhoff - Stedelijk arrangement Enschede” (zie *bijlage 4*) ondersteund door het document ‘Back to Basic’, de ontwikkelvisie voor Cromhoff (zie *bijlage 5*). In deze aanvraag wordt een planning en budget voor het terrein en de ontwikkeling hiervan en de daarbij gepaarde kosten beschreven. Enschede wil volgens deze aanvraag ‘Kwalitatief te willen groeien naar 170.000 inwoners’. Een doelstelling die nergens op gebaseerd is en niks bijdraagt aan de eerder beschreven behoeftes van de inwoners van onze stad. Het Cromhoff zou getransformeerd worden tot een culturele hotspot. “Vanaf 2022” zouden zij “een karaktervolle plek vol reuring maken door het aanjagen van de programmering met bestaande kunstenaars maar ook nieuwe initiatiefnemers die bijdragen aan events, reuring en leven op het terrein voor de periode tot (en tijdens de) herontwikkeling.” Inmiddels is het bijna eind 2023 en hebben we hier, op de Foundscape Orchestra na, niks van gezien.

De verantwoording van het budget

In de budgettering van de aanvraag staat een bedrag van 500.000 euro voor “Een plek vol reuring maken, voorbereiden en aanjagen van de programmering niet-wonen (cultuur & voorzieningen).” In de planning staat als eerste punt het aanstellen van een kwartiermaker. Het aanstellen van een kwartiermaker is de enige doelstelling in de aanvraag die binnen de twee jaar tijd gelukt is. Vervolgens is besloten de aangestelde kwartiermaker 2 jaar later weer te ontslaan. Het aanstellen van de kwartiermaker lijkt op een truc om de gebudgetteerde 500.000 euro voor culturele doeleinden te verantwoorden, om het resterende bedrag vervolgens weer in steen te kunnen steken. Iedereen die betrokken wordt bij het project wordt aan het lijntje gehouden om vervolgens, gebruikt en wel, weer te gedumpt te worden

Een zakelijke vorm van gentrificatie

Het zou om een zakelijke vorm van gentrificatie gaan, ook wel ‘placemaking’ genoemd, waar Jasper Schütz (Oprichter Green Vibrations Festival, Eigenaar Pronksnor, Mede Eigenaar Proonk) als kwartiermaker een plan van aanpak (zie *bijlage 11*) heeft geschreven in opdracht van Wegener BV, de overkoepelende organisatie van het project waarin het bouwbedrijf BPD en bouwbedrijf Koopmans met Gemeente Enschede als aandeelhouder vertegenwoordigd zijn als uitvoerende partijen.

Een uitgebreid plan van aanpak voor de tijdelijke invulling, dat aan alle (tegenstrijdige) eisen van de ontwikkelvisie voldeed. Ook werden lokale cultuurmakers en cultuur ondernemers Arris Roordink en Rieks Bolhuis (Muziekwerkplaats, Nieuwe Electronische Waar), Koen Veldhuizen (Tuinrel, Syndikat) en Joachim Brandenburg (Stichting Pavilion, Tankstation Cultureel Vulpunt, Tuinjam, Studio Complex) intiem betrokken. De betrokkenen werden gevraagd om zich tot ver onredelijke mate “flexibel op te stellen” en onder onrealistische voorwaarden bij te dragen aan het project als droomteam van de lokale cultuur.

Men heeft zich tot in den treuren ingezet om aan de onrealistische voorwaarden van de bovenstaande uitvoerende partijen te voldoen om vervolgens wegens verschillende redenen één voor één uit het plan geschrapt te worden. Zonder enige vergoeding voor hun tijd en inzet. De startdatum voor het daadwerkelijk ‘creëren van een plek vol reuring’ bleef constant veranderen en de grootte van het budget dat beschikbaar zou zijn werd steeds meer onduidelijk. Ook mochten de deelnemers ook weer niet té succesvol zijn, want dan werd het lastig zonder mogelijk negatieve publiciteit in de media, ze er na het placemaking traject weer uit te krijgen.

Herhaaldelijk werden de teams van de betrokken partijen en hun achterban in de startblokken gezet om vervolgens keer op keer tegen de muur op te lopen. Dit heeft schade toegebracht aan de geloofwaardigheid van de directe betrokkenen, en die van de doelstellingen van dit project.

Na het ontslag van de kwartiermaker werd duidelijk dat het daadwerkelijke doel was het budget, dat voor culturele invulling was gereserveerd, in een ander potje te drukken. Het is een voorbeeld van één manier waarop de gemeente Enschede cultuursubsidie lijkt binnen te halen.

Subsidie dat vanuit de provincie en het rijk, en dus onze collectieve schatkist, beschikbaar is gesteld om vervolgens, op voor Enschede typerende wijze, in beton te worden gegoten.

Hieronder een screenshot uit de “Back to Basic” ontwikkelvisie van het Cromhoff.

Stap 1

Kennis maken met Cromhoff: Uitnodiging aan de Stad!

2021-2023

Het programmeren van tijdelijke functies in het industrieel erfgoed vormt de creatieve startmotor van de ontwikkeling. Tijdelijke initiatieven die gebied op de kaart zetten, Back to Basic! Bij bewezen succes kan een aantal daarvan wellicht doorontwikkelen richting third places, ofwel plekken tussen thuis en werk. Om hier vaart mee te maken zetten we op korte termijn in op het maken van een plek met karakter & reuring, een plek die verbindt. De huidige ondernemers en kunstenaars plus nieuwe initiatiefnemers organiseren laagdrempelige events die het concept Back to Basic voor het voetlicht brengen. Op het stadsbalkon bij de Drukpershal komen

Het Muziekkwartier

Subsidies met bakken cultuurgeld binnen halen om vervolgens in stenen te stoppen is geen nieuwe list in Nederland noch Enschede. Een goed voorbeeld hiervan is het Muziekkwartier in onze stad wat begroot is op ongeveer 13 miljoen euro en wat de belastingbetaler naar schatting nu ongeveer 58 miljoen heeft gekost.

Een project wat het culturele paradepaardje van Enschede zou zijn en in de realisering een armoedige uitgaanservaring is gebleken. Er zouden ook allerlei verbouwingen hebben plaatsgevonden, maar welke dat zijn is niet helemaal duidelijk. Vervolgens rekent de gemeente exorbitant hoge huurprijzen aan de culturele instellingen om hun opzettelijk gemaakte gaten weer te dichten en op deze manier cultuurgeld naar de vastgoedpot te loodsen.

Een vestzak- broekzak regeling

Dit gebeurt met alle gebouwen die nog in het bezit zijn van de gemeente. In sommige gevallen staat de gemeente dergelijke culturele instellingen bij de aanvragen van de subsidies rond te krijgen om er vervolgens hun eigen spreekwoordelijke zak weer mee te vullen. Een echte vestzak- broekzak regeling. Om een kleine indicatie te geven zouden er alleen van de huur die Metropool jaarlijks betaalt aan de gemeente, een absurd bedrag, met kinderlijke eenvoud twee panden gekocht kunnen worden om twee nieuwe culturele initiatieven te kunnen huisvesten waarbij voldoende overschot is om een klein startkapitaal van te kunnen faciliteren. Ook andere projecten met misleidende teksten en plaatjes, die als iets progressiefs voor onze stad worden verkocht aan het volk en raadsleden zoals 'de huiskamer van Enschede' (*bijlage 6 "huiskamer Korte Sfeerimpressie"*) dienen deze functie. Je hoeft er alleen maar iets van 'Culturele Hotspot' in te zetten en je hand op te houden.

De huiskamer van Enschede is tevens een zeer goed voorbeeld van de ironie achter zulke projecten. De omschrijving van de projectvisie is een regelrechte kopie van het initiatief 'Tankstation Cultureel Vulpunt' waar daadwerkelijk dergelijke activiteiten plaatsvinden. Zelfs zonder of met zeer beperkte ondersteuning vanuit de gemeente.

Tankstation wordt lokaal gezien als dé plek voor internationale studenten om samen te komen en te genieten van eten, spelletjes, muziek en samenzijn. Officieel is dit een etablissement met een capaciteit van maximaal 100 personen. Dat verhoudt zich absoluut niet met de groep internationals en expats van 12.000 man die zich in Enschede huisvest. Er is onvoldoende geld en ondersteuning om meer personeel aan te nemen. De huidige bedrijfsleidster Alex Hodge kan je, jaar in jaar uit, zwaar overwerkt, de zomer- en winterstop in zien gaan. Ondanks Tankstation's extreem hoge inzet, blijft het een zeer beperkt aanbod in verhouding met de behoevende groep omdat deze groep meer dan 100 keer zo groot is als de capaciteit van Tankstation. Tankstation Cultureel Vulpunt is een initiatief voortkomend uit de kraakbeweging en is gevestigd op een tijdelijke locatie. Er is geen zekerheid voor haar toekomst.

Corona steunfonds

Ondertussen heeft de gemeente 2 miljoen van het corona steunfonds achterover gedrukt om in de voorfinanciering van de aanbouw van "de huiskamer van Enschede" te stoppen. Het idee om dat te doen werd voorgelegd door de betrokken partijen en de wethouder. Daarbij is Tankstation, dat al ruim 10 jaar doet wat het huiskamerproject zegt te willen ondernemen voor onze stad, nooit benaderd voor input of gevraagd of zij eraan bij willen dragen. Het blijft handjeklap tussen de cultuur elite, en vastgoed belanghebbenden die veelal met beide petten rondlopen. Subsidiegeld dat bedoeld is voor de cultuur en progressie van onze stad als diverse culturele plek.

De Enschedese identiteit is ver te zoeken

Terug naar het Wegener project. **De Enschedese identiteit** is ver te zoeken. Er wordt door externe partijen zoals BPD ontwikkeling B.V., een Amsterdams bedrijf, overwogen met bedrijven ver buiten onze stad in zee te gaan. De oppervlakkige, kille en identiteitsloze invulling die zij plannen te geven aan een terrein moet de Enschedeër maar slikken als 'cultuur'.

"Misschien is dat het ook wel, misschien is dát ondertussen de Enschedese cultuur."

Een unieke huisstijl voor Cromhoff

De gebouwen die in de ontwikkeling worden gepresenteerd, lijken een regelrechte kopie van de Amsterdamse haveneilanden boven Diemen. Voor het project Cromhoff werd er een huisstijl ([Cromhoff-Enschede](#)) gepresenteerd van marketingbureau Catapult uit Hellendoorn dat met een generieke huisstijl en leuzen als "een unieke vibe", "een oase" en "extra karakter voor de stad" Cromhoff probeert te verkopen aan de Enschedeër. Wanneer de documenten "Back to Basic" en de 'unieke huisstijl' naast elkaar gelegd worden, kan elke leek zien dat de twee totaal geen raakvlak hebben.

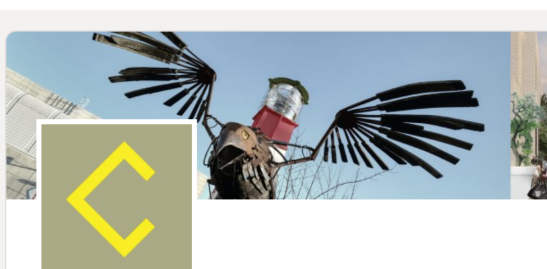
Studio Complex

In de folders van de “Back to Basic” ontwikkelvisie worden beelden van kunstwerken en ideeën gebruikt van verscheidene lokale kunstenaars die tijdelijk gehuisvest zijn bij Studio Complex, aan de overzijde van het terrein. Zonder dat zij daar toestemming voor verleend hebben of enige fair-practice vergoeding ontvingen.

Als het project doorgaat zoals gepland moet het voornoemde collectief hun spullen inpakken om ruimte te maken voor kunstateliers die gebouwd worden voor toekomstige bewoners van het terrein. Wederom Enschedees talent dat wordt uitgebuit en weggedrukt voor beton.

Ook Studio Complex is een initiatief voortkomend uit de kraakbeweging. Bijna alle huidige alternatieve culturele initiatieven zijn er uit ontpopt of door geïnspireerd. Het kan de hoeksteen van de Enschedese kunst en cultuur genoemd worden (*zie bijlage 7 “Beeldvorming Studio Complex”*). Ook Studio Complex heeft tot op heden nog geen vervangende huisvesting gevonden waardoor er geen zekerheid is voor haar voortbestaan.

Cromhoff Enschede

Een nieuw en onderscheidend stuk stad met karakter!

Real Estate · Enschede, Overijssel · 127 followers · 2 employees

Bedreigde diersoorten in het Cromhoff verstoren

Op 17-02-2023 is de ‘[aanvraag](#) van de ontheffingsvergunning soortenbescherming’ (zie *Bijlage 8 “Geanonimiseerde aanvraag (gebundeld) ontheffing soortenbescherming”*) van het eerste deel op de slooplijst van het Wegener complex ingediend.

In dit document wordt een vergunning aangevraagd om 5 bedreigde diersoorten, die hun habitat op het Wegener terrein vinden, te verstoren in hun leef- en nest/paar omgeving. De voornaamste verantwoording die wordt gegeven om zodanig te handelen én daarbij een uniek stuk Enschedese natuur te verstoren en vernietigen is een verwijzing naar een [artikel](#) op medicalfacts.nl, een onderzoek dat gaat over de mogelijk negatieve psychologische gevolgen bij woningzoekenden.

“Het huidige woningtekort zorgt voor stress onder de bevolking (Medicalfacts, 2021) omdat zij zich zorgen maakt niet te kunnen voldoen aan de basisbehoefte van onderdak.”

De enige manier om te verantwoorden de natuur te verstoren of vernietigen is volgens de ontheffingsaanvraag namelijk “In het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.”

Onderzoek behoefte naar woningen

Laten we even inzoomen op de voorgelegde verantwoording die door middel van voornoemde artikel en een artikel uit onze lokale verslaggeving [de Tubantia](#) (Met een laatste update op 31-07-2021) wat gaat over de zogenaamde landelijke behoefte voor de bouw van 1 miljoen woningen. De verwijzing in de aanvraag voor ontheffing naar een artikel van woningcorporatie de Woonplaats brengt ons naar een niet-operationele pagina.

Medicalfacts.nl plaatste het door het bedrijf “Open Up” gepubliceerde onderzoek op hun website op 21 oktober 2021. De uitkomst van het onderzoek in percentages waarin de woningzoekenden met de niet- woningzoekenden tegenover elkaar worden gezet zijn verwaarloosbaar klein. Open Up is een bedrijf dat als dienstverlening mentale zorg aanbiedt en daar haar cijfers uit ontleent. De betreffende onderzoeksgroepen bestaan dus uit mensen die kampen met mentale problemen en daar hulp voor zoeken. Het gaat dus niet om een specifiek onderzoek naar woningzoekenden op de huidige markt, maar om een beperkte doelgroep waar al dergelijke psychische problematiek is vastgesteld.

Dit zijn de onderzoeksvragen die in het artikel worden beantwoord:

- **16,5 procent** van de woningzoekenden geeft aan zich de afgelopen maand **weinig tot niet gelukkig** te hebben gevoeld (t.o.v. 11,8 procent van de niet-woningzoekenden). *Verskil van 4,7 procent*
- **16,5 procent** van de woningzoekenden geeft aan de afgelopen maand **weinig tot nooit geïnteresseerd te zijn in het leven** (t.o.v. 9,1 procent van de niet-woningzoekenden). *Verskil van 7,4 procent*
- **67 procent** van de woningzoekenden geeft aan de afgelopen maand weinig tot nooit het gevoel te hebben gehad dat **de samenleving beter wordt voor mensen** (t.o.v. 58,6 procent van de niet-woningzoekenden). *Verskil van 8,4 procent*
- **23 procent** van de woningzoekenden geeft aan de afgelopen maand weinig tot nooit het gevoel te hebben gehad dat **het leven richting of zin heeft** (t.o.v. 17 procent van de niet-woningzoekenden). *Verskil van 6 procent*
- **30 procent** van de woningzoekenden geeft aan de afgelopen maand weinig tot nooit het gevoel te hebben gehad dat **mensen in principe goed zijn** (t.o.v. 21 procent van de niet-woningzoekenden). *Verskil van 9 procent*

Het gaat dus om woningzoekenden binnen de groep die al met psychische problemen kampen. Dit is deels terug te zien aan het soort vragen die hier worden beantwoord. In hoeverre dit daadwerkelijk reflecteert op de huidige volksgezondheid in haar totaliteit, laat staan de woningzoekenden, laten we aan de lezer over.

Interessant genoeg staat iets verder in het artikel:

“Maar wat is er nodig om Nederland uit de wooncrisis te halen, zich gesteund te voelen en mentaal weer beter te voelen? Volgens bijna driekwart van de Nederlanders ligt de uitweg bij het opstellen van meer regels door de overheid.

Ook hogere salarissen of andere financiële oplossingen om aan de hoge huizenprijzen te voldoen, zouden een uitkomst kunnen bieden volgens bijna 50% van de respondenten. Een gesprek met een psycholoog kan in de tussentijd uitkomst bieden om te leren omgaan met onzekerheid, spanningen en piekergedachten, denkt 17 procent.”

De oplossing ligt dus volgens het overgrote deel van deze onderzoeksgroep niet bij het aanbouwen van nieuwe woningen.

In het artikel gepubliceerd in de Tubantia met de kop: *“Er zijn één miljoen huizen nodig om de woningnood op te lossen: waar, voor wie en wat kost een huis straks?”* vertelt onderzoeker Joost van der Werf, destijds werkzaam bij het Rotterdamse bureau Brink Management (“Kloppend hart van bouw, infra en vastgoed”), over het aantal woningen dat landelijk beoogd wordt te realiseren in 2030.

In dit interview vertelt van der Werf dat de daadwerkelijke getallen genuanceerder liggen maar dat “1 miljoen wel lekker bekt”. Neem er de notie van dat het bureau waar hij voor werkt haar diensten verleent binnen de bouwsector. Dit is geen statement is van een onafhankelijke onderzoeker maar een met een markt voor ogen.

Verderop in het artikel staat:

“De 1 miljoen huizen die er in tien jaar bij moeten komen, zijn nagenoeg allemaal koopwoningen. Slechts een ‘handvol’ - tussen de 70.000 en 300.000 - is huurhuis, blijkt uit de drie verschillende scenario's.

Twee-onder-een kappers, vrijstaande huizen, grote stadswoningen: de afgelopen vier jaar is alleen gebouwd in het duurdere segment, weet topman Ton van de Klok van KlokBouw, ontwikkelaar/bouwer in Nijmegen. Huizen van 4 ton of meer. terwijl er juist behoefte is aan betaalbare koopwoningen.”

In de verantwoording van de aanvraag voor ontheffing (zie bijlage 8) wordt verwezen naar een stuk uit de ontwikkelvisie “Back to Basic”. Daarin staat op pagina 160 beschreven hoe deze verdeling eruit zou komen te zien:

“De verdeling sociaal, middelhuis en vrije sector is 15-20%, 30-35% en 45-55%. Het aantal sociale huurwoningen neemt toe, óók als rekening wordt gehouden met vervanging van de portieketageflats aan de Burgemeester Van Veenlaan.

Het middeldure segment (tot 350.00,- VON) richt zich op jongeren die na hun studie, alleen of met partner, een volgende stap willen maken. De combinatie van hoge opleiding met een stijgend salaris maakt dat ze meer willen dan het kleine kamertje, zonder overigens de geneugten van de stad te willen opgeven.

Een deel van het middeldure programma leent zich bij uitstek voor het (beleggers) huursegment. Daarnaast is er ruimte voor woningen die als casco worden opgeleverd en naar eigen inzicht kunnen worden afgebouwd.”

Hieruit kan men ontleen dat er geen sprake is van hoognodige faciliteiten in de vorm van woningen die voor iedereen beschikbaar zijn, maar van een commercieel product dat op de markt wordt gezet om mensen met voldoende geld nog meer financiële welvaart te verschaffen.

Daadwerkelijke woningbehoefte in Enschede

Op de website van Volkshuisvesting Nederland van de rijksoverheid, wordt het [statistisch woningtekort nader uitgelegd](#). Als men Google de vraag stelt: “Hoeveel woningzoekenden zijn er in Nederland” is dit de eerste hit:

“De woningzoekers (320 duizend) en de bijkomende starters (117 duizend) tellen samen op tot een totale vraag naar 437 duizend woningen. In Nederland staan ruim 8,1 miljoen woningen, waarvan er 7,7 miljoen bewoond zijn. “De resterende 413 duizend woningen zijn niet beschikbaar of worden niet (permanent) bewoond.”

In hoeverre is er dan écht sprake van een woningtekort in Nederland? Hoe groot is de behoefte in Enschede?

Alles wat er aan documentatie terug te vinden is, duidt op een zeer grote behoefte aan sociale huurwoningen. Iets waar bij het Cromhoff project volgens de ontwikkeling maar beperkt in wordt voorzien. Tevens wordt er geschreven over de betaalbaarheid van de woningen in kwestie. Maar wat betaalbaar is voor de lokale bevolking wordt niet gedefinieerd. Wat ontbreekt is een onderzoek naar de daadwerkelijke lokale behoeften aangaande woonvoorzieningen.

Als je met de gemiddelde Enschedeër praat, merk je dat hun urgentste probleem ligt in het maandelijks rondkomen met de recentelijk gestegen hoge prijzen van levensonderhoud. Dit project en de prijzen op de huidige huizenmarkt zijn wellicht legaal echter totaal moreel verwerpelijk, laat staan de tijdelijke invulling van blijvende behoeftes in de culturele sector (zie *bijlage 10*).

Er is volgens stichting Pavilion sprake van onverantwoord bijbouwen, terwijl de lokale bevolking niet in haar behoeften wordt voorzien. Niet sociaal, noch cultureel. Er is duidelijk sprake van vercommercialisering van faciliteiten die een primaire levensbehoefte en mensenrecht zijn ten koste van de lokale bevolking en bedreigde natuur.

In Twente ontpopte talenten verlaten onze stad

We missen als stad gigantische kansen. De onaangeraakte potentie is gigantisch. Stichting Pavilion begrijpt dat onze mooie stad beter verdient en hier wil oplossing in bieden. We zien al meer dan 10 jaar lang alle talenten uit onze stad vertrekken; wij bieden de oplossing.

In Enschede valt er te weinig te beleven. Diversiteit, innovatie en progressie worden op deze manier niet gevierd, maar tegengehouden. Met minder diversiteit op de arbeidsmarkt is als gevolg, dat een van de redenen is dat ons veelzijdige talent onze stad verlaat. Enschede biedt weinig mogelijkheden en kansen. Een andere reden die men vaak voorbij hoort komen bij voornamelijk cultuurmakers, organisatoren en promoters, is dat ze het gevoel hebben tegengewerkt te worden door het bedrijf, de gemeente.

Recentelijk sprak ik een collega die mij vertelde dat hij een productie, die hij al door heel Nederland had weggezet, met de grootste moeite hier kon plaatsen. Meerdere collega's en bekenden van stichting Pavilion en aanhang hebben Enschede verlaten in de afgelopen 10 jaar omdat ze zich niet ondersteund voelen door de gemeente. Armand Swaters (Tankstation) en Rosanna Damhuis (Upperside) maar ook recentelijk Bas Amro (Basic Grooves, Onder de Radar, Absolutely Fresh).

Gebrek aan diverse culturele invulling

Een gebrek aan diverse culturele invulling zorgt ook dat een groot deel van de Enschedese bevolking zich vervreemd voelt van de internationale gemeenschap, als je geen Nederlands spreekt maar de internationale communicatie standaard Engels als voertaal hanteert kan je bijna geen baan krijgen in Enschede. Er zijn veelvuldig onderzoeken uitgevoerd hoe en waarom deze bijna traditionele migratie plaatsvindt. Er is bijvoorbeeld het onderzoek uit 2018 "[Keeping Talent in Twente](#)" uitgevoerd door de Universiteit van Twente in samenwerking met Twente Board (zie bijlage 9 en 9.1) Destijds is dit onderzoek ook aangeboden is aan de gemeenteraad en herhaaldelijk is opgehouden om te investeren in cultuur en diversiteit. Maar er verandert helemaal niks.

De voornaamste reden dat talent onze regio verlaat is volgens het onderzoek een gebrek aan innovatie. Wanhopige pogingen uitgevoerd door de gemeente en andere instituten die er ladingen aan subsidies voor binnenharken en falen, al dan niet met de oprechte intentie onze stad te verbeteren, al dan niet onder de pretentie van om simpelweg een inkomen te genereren uit dergelijke gelden. Men faalt en faalt, jaar in jaar uit.. X

De internationale gemeenschap

De internationale gemeenschap in Enschede telt ongeveer 12.000 mensen. Vorig jaar (2022) rond oktober, benaderde Francis mij met de vraag of ik hem en zijn initiatief FAOS en 5 studentenverenigingen kon helpen met een locatie voor een Halloween feestje. Wederom was er niet 1 plek in de binnenstad die hen wilde faciliteren. Ik heb na overleg met mijn collega's bij Studio Complex deze groep een plekje voor hun feestje kunnen bieden. Overal op het terrein was er een grote diversiteit aan talen te horen, het was voor iedereen een verbroederende ervaring.

Mensen van over de hele wereld die hier naar Enschede zijn gekomen om te studeren en hun initiatieven en ideeën tot realisatie te brengen. Een zeer gedreven gemeenschap, veelal afkomstig uit plekken op de wereld waar tekorten in een verscheidenheid aan de orde van de dag zijn en hierdoor tjokvol met creatieve en duurzame oplossingen en ideeën. Welwillend om een bijdrage aan onze samenleving te brengen en te investeren in Nederland en Enschede. Helaas, zoals eerder vermeld, wordt hier weinig tot geen ruimte voor geboden.

We hebben het ene na het andere unieke, innovatieve, al dan niet verduurzamende idee voorbij horen komen en stichting Pavilion is van mening dat deze potentie plek hoort te krijgen in onze stad en dat dit iedereen ten goede komt.

Het is de diversiteit aan cultuur en achtergronden die de voedingsbodem voor innovatie, creativiteit en cultuur vormen. Het was na deze avond dat ik me realiseerde hoe groot de behoefte aan inclusiviteit en ruimte is voor de internationale gemeenschap in Enschede. Dat ondanks het feit dat ik toen al 5 jaar podiumbeheerder was bij Tankstation Cultureel Vulpunt. Het was alsof we jarenlang met onze koppen in het zand hadden geleefd. Bij nader onderzoek kwam ik erachter dat de groei van deze gemeenschap aanzienlijk is gestegen de afgelopen jaren tot op het punt dat er geen woonruimte meer beschikbaar is in Enschede die deze groep bedient. Opleidingen maken gretig misbruik van deze situatie door kamers aan te bieden waar net een bed in past en verder gedeelde faciliteiten tegen torenhoge huurprijzen.

De stad was zo overvallen met de groei van deze groep dat er zelfs containers werden aangeschaft en gestapeld als een flat ten behoeve van de woonruimte. Wij vinden dit als sociaal cultureel initiatief menonwaardig. Ook hier is er sprake van een grof tekort aan betaalbare woonruimte en sociale huur.

Vereenzaming

Vereenzaming is in Enschede helaas een gegeven. Zowel bij de authentieke Enschedeër als bij de internationale gemeenschap. Ook dit is te wijten aan een gebrek aan ruimte voor gemeenschap in de bredere zin, plekken die laagdrempelig zijn en een breed publiek aanspreken. Enschede staat nou eenmaal niet bekend om haar inclusieve houding en uitstraling.

Om de samenleving daadwerkelijk te ontschotten is er echt meer nodig dan een jaar lang feest. Ruimte is nodig, en niet ruimte van tijdelijke aard maar ruimte met een minimum termijn van 6 jaar.

Waarom de geïnstitutionaliseerde weg niet werkt

Om te beginnen worden dergelijke initiatieven veelal bedacht door personen die niet in het werkveld staan en daardoor geen inzicht hebben in de behoeften die daar leven. Om dit te zien moet je met beide benen tussen de mensen staan en niet op een kantoorkamer zitten of in een lobby hangen om een of ander prestigeproject met een commerciële inslag te bedenken wat als doel heeft jouw paradepaardje te vormen. Alles draait om intentie en de puurheid daarvan. Dit is wat de rauwheid en echtheid van de sfeer bepaald, de sfeer die mensen verbindt omdat ze mens zijn. De daadwerkelijke “Back to Basic” vibe. Veelal krijg ik in gesprekken de vraag hoe je die sfeer zo houdt, vooral omdat er tig initiatieven zijn die hun edge en puurheid verliezen.

Neem bijvoorbeeld Metropool, vroeger een spannend kraakpand waar iedereen met plezier alle rauwheid in zich opnam. Nu een gelikte tent met een beetje elitaire uitstraling die over de organisatie walmt. Voor sommigen trots op hoe ver ze gekomen zijn als organisatie maar voor velen een gebrek aan puurheid. Waar men het meestal mis ziet gaan is het moment dat gemeenten een subsidierelatie aan gaan met dergelijke culturele instellingen. Er hangen

verantwoordelijkheden aan de subsidies die nagestreefd moeten worden. Doelstellingen die niet voortkomen uit de puurheid van ons samenzijn als mens, maar om verkregen geld te kunnen verantwoorden.

13 jaar geleden: reuring alom!

Het gebrek aan geld bij jonge culturele initiatieven zorgt voor een gedeelde passie, een gezamenlijke drive om iets leuks te doen met en voor elkaar. Dat is niet te koop of te faciliteren met grote bedragen aan subsidiegelden. Het is ook juist de zelfstandigheid die de identiteit en het karakter van gemeenschappen versterkt. Daarom is het bieden van ruimte aan cultuur zo ontzettend veel effectiever. Helaas is het sinds het tenietdoen van de kraakwet voor de jonge cultuurmaker en sociaal ingestelde mens bijna niet meer mogelijk om zonder subsidie iets nieuws te beginnen. Toen ik 13 jaar geleden in Enschede kwam wonen was er van alles te doen en reuring alom. Ik heb het sinds het intrekken van de kraakwet compleet zien instorten tot de armoedige en drooggelegd culturele situatie waarin we ons nu begeven. Het is een gegeven dat er in Enschede een bepaalde rauwheid leeft onder de burger, voor deze prachtige karakteristieke eigenschap lijkt er geen waardering bij de gemeente.

Onzekerheid over het voortbestaan van de lokale cultuur

Onzekerheid over het voortbestaan van de lokale cultuur is in Enschede aan de orde van de dag. De paar alternatieve initiatieven die er nog zijn, vechten voor hun voortbestaan met beperkte ondersteuning van de gemeente. Dan hebben we het nog niet eens over de initiatieven waar geen plek voor is of mogelijkheden voor geboden worden. De gemeente lijkt deels wel te willen ondersteunen maar deels lijkt de zogenaamde ondersteuning op praatjes die we al jaren aanhoren om ons zoet te houden. De gemeente neemt een afwachterende houding aan en zegt veelal tegen jarenlang bewezen cultuurmakers dat ze van hun kant activiteit en initiatief nodig hebben. Dit terwijl er veelal meer dan genoeg informatie geleverd wordt om ze verder te helpen maar zonder de gemeente de hele tijd achter de broek aan te zitten gebeurt er niks.

Al zeker 10 jaar roept cultureel Enschede waar haar behoeften liggen maar er wordt niet naar geluisterd of naar gehandeld. Het vertrouwen in de gemeente is bij de Enschedese burger ver te zoeken in alle sectoren en op alle fronten. Er heerst soms zelfs angst om kritische vragen te stellen of actie te voeren omdat onze gemeente de reputatie heeft negatief op dergelijke actie te reageren. Zo ontzettend raar, je zou zeggen dat een sociaal beoogde voorziening zoals het gemeentelijk bestuur in dienst staat van het volk. Hoe kan het zijn dat het volk er veelal geen nut in ziet om bij een organisatie aan te kloppen dat gefinancierd wordt van haar eigen belastinggelden? En er een ongelooflijke emotionele afstand en wantrouwen leeft naar deze sociaal beoogde voorziening?

Zou het met een handjeklap ons-kent-ons dynamiek hoger in de boom te maken kunnen hebben? Hoe dan ook, er is bijna geen enkele culturele voorziening die op dit moment

zekerheid kent voor haar voortbestaan in Enschede op diegene na die een subsidierelatie met de gemeente hebben.

Studio Complex heeft geen zekerheid op een nieuwe locatie, Tankstation evenmin, WARP staat eind van de maand op straat en er is niks geregeld voor ze. Sickhouse heeft de gemeente voldoende achter haar verantwoordelijkheid aan gezeten en heeft een plek geboden gekregen in de brandweerkazerne naast het gemeentekantoor. Echter is de huurprijs die de gemeente er voor vraagt wederom uitzonderlijk hoog en onbetaalbaar voor een kleiner initiatief. Ze zijn noodgedwongen met hun eigen gemeente in onderhandeling over de huurprijs. Het gebouw is nota bene eigendom van de gemeente, waarom kan het niet tegen onkosten aan een dergelijk initiatief worden verleend, er is toch al voor betaald? Zien ze de gigantische waarde en diensten die deze initiatieven de stad verlenen niet in? Zonder deze gedreven mensen komt er echt geen invulling voor de “Hippe, betaalbare woningen” die omtrent het Cromhoff project toch al zeer slecht verkopen. Wederom wordt de kleine cultuurmaker gebruikt om de vastgoed pot te spekken. Ook in het advies van onderzoeksbureau Buiten (*zie bijlage 10*) staat dat er meer laagdrempelige prijzen gehanteerd moeten worden om in de behoefte naar meer culturele ruimte te voorzien. Wederom is de huisvesting van tijdelijke aard.

Tijdelijke oplossingen die werken niet

Tijdelijke oplossingen die werken niet, de onzekerheid van de huisvesting omtrent cultuur doet de gemeenschap tekort en remt deze af of verhindert ze zelfs tot de volle potentie te ontplooiën.

Het zou zo mooi zijn als ons bestuur in zou zien dat het effectiever is te cultiveren wat we hebben in plaats van nieuwe bouwprojecten te initiëren waar de burger geen directe positieve ervaring aan overhoudt. Wij zien als organisatie nog maar 1 weg om de boodschap en de urgentie van de gigantische behoefte over te brengen en onze stad en de burger te geven wat ze verdient.

Diversiteit, ruimte, cultuur, innovatie, verbroedering en liefde voor de gedeelde ervaring van het mens zijn. We nemen het heft in eigen handen en willen laten zien dat het enige wat ons bestuur ons hoeft te bieden ruimte is! Bij een gebrek aan actie vanuit het bestuur, na 10 jaar lang aan te geven waar de lokale behoeften liggen, ondernemen we deze nu zelf door dit 17 jarig leegstaande terrein invulling te geven met als doel Enschede de groei te bieden waar ze recht op heeft.

Kraken vult verpauperde leegstand met verfrissende cultuur

De eerste georganiseerde kraakacties in Nederland vonden plaats in 1964. Veel verpauperde panden zijn door de jaren heen door kraken gered van de sloop, en door krakers compleet opgeknapt. Sommige van die panden zijn later ook gelegaliseerd en vervulden een sociaal maatschappelijke en culturele functie in de wijk. Ook in Enschedese kraakpanden waren evenementen met muziek, eetgelegenheden, en vele kunstexposities. Studio Complex, Sickhouse, PLANETART, Tankstation, de Wonne, en vele andere initiatieven vinden hun oorsprong in de Enschedese kraakbeweging. Later kwamen er andere dingen bij, die het kraken een slechte naam gaven: panden waar vooral junks woonden, panden waar mensen woonden die geen rekening hielden met burens en omgeving, krakers die huizen kraakten die nog maar net leeg stonden. Zulke krakers zijn wij zeker niet.

Het blijft feit dat kraken in cultureel en maatschappelijk opzicht veelal een positieve invloed gehad heeft in Nederland, en zeker ook in Enschede. Zo zijn er ontzettend veel goede dingen uit de kraakbeweging voortgekomen die nu als cultureel erfgoed worden beschouwd. De Effenaar, de Melkweg, Paradiso, maar ook Metropool in Enschede, waren allemaal stuk voor stuk kraakpanden waar toenmalige taboes doorbroken werden en het maatschappelijke perspectief werd verbreed. Goede krakers voerden actie tegen stagnatie en de “norm”. Nieuwe sociale en creatieve ideeën werden bedacht, uitgewisseld, uitgetoetst en er was ruimte voor experimentatie.

Je hoort ook nu in andere steden, zoals Amsterdam, dat de ontwikkeling van de stad stilstaat sinds er niet meer gekraakt wordt. Men begint te merken dat de ruimte voor een stukje mens zijn, een stukje vrijheid, fysiek en mentaal de maatschappij is ontnomen. Dit remt inspiratie, creativiteit en innovatie, de hoofdingrediënten van onder andere verduurzaming, compleet af.

Met Project Waste no Space brengt stichting Pavilion daar in samenwerking met haar creatieve achterban verandering in.

Onze tip: bekijk zeker ook eens Het Witboek Kraken, een initiatief van een aantal krakers, ex-krakers en sympathisanten. Zij wilden hiermee tegenwicht bieden aan de negatieve berichtgeving over kraken in de media. <https://witboekkraken.nl>

Het Wegener terrein en het Tubantia gebouw zijn weer open!

Projecten als “Back to Basic” omtrent het Wegener terrein en het Tubantia gebouw, die zich voordoen als verstedelijking met eigen identiteit, stagneren de sociaal-maatschappelijke ontwikkeling van de Nederlandse burger. Met het vastgoed en terrein dat ingekocht is met belastinggeld van de burger en al meer dan 17 jaar stof staat te vangen, wordt de illusie verkocht dat er iets goeds gedaan wordt voor de maatschappij.

Stichting Pavilion vindt dat het tijd is voor verandering! Wij nemen de ruimte om de Enschedese identiteit aan te zetten en ironisch genoeg te doen wat de ontwikkelvisie “Back to Basic” slechts op papier pretendeert.

Diversiteit

Wij bieden ruimte aan cultuur, creëren broedplaatsen en community space voor groepen Enschedeërs die al jarenlang tekort gedaan worden terwijl er zo veel ruimte vrij is. Faciliteren inspiratie in de vorm van kunst, muziek, theater, innovatie, verduurzaming, vergroening en gastronomie. En bieden workshops over zelf stroom opwekken met windenergie en het repareren en recyclen van huishoudelijke elektronische apparatuur.

Talent

Wij bieden een plek waar talent zich ondersteund en gezien voelt door aandacht op individueel niveau en faciliteiten bieden die talent nodig heeft om zich te kunnen ontplooiën.

Wij gaan een plek bieden waar jong en oud zich kunnen verwonderen in zowel rust als reuring. Flexwerkplekken voor jonge en oudere creatievelingen. Atelier- en studioruimte voor kunst- en conservatoriumstudenten en voor creatieve initiatieven die tot op heden geen huisvesting konden vinden. Ruimte voor diversiteit en die verschillen bij elkaar te ontdekken en waarderen.

Kinderen

Een speelplek voor kleine kinderen waar je nog met toffe dingen kan spelen die fantasie en creativiteit stimuleren. Een plek waar je als kind en volwassene kan leren over de mogelijkheden die onze wereld te bieden heeft buiten de gangbare wegen om. Leren je eigen groenten te groeien of hoe je zelf van gerecycled afval plastic iets kan maken of de onderdelen uit een oude magnetron of printer. Wij houden niet van een gebrek aan stimulans en op de bank

maar naar onze tablets staren. We laten je zien en ervaren hoe je door actie te ondernemen en samen te werken meer kan bereiken dan je ooit had gedacht.

De afweging

Wat gaat deze fantastische dienstverlening de gemeente kosten? Niks meer dan ruimte. Ruimte waar al voor betaald is ten behoeve van het volk maar waar al 17 jaar lang niks mee gebeurt. Wat wij toevoegen gaat de gemeente alleen maar geld besparen en de stad meer opleveren dan enig ontwikkelvisie ooit kon beschrijven. De voorfinanciering van meer dan 25 miljoen waar Cromhoff B.V. en de gemeente nu al een paar jaar op hebben kunnen rentenieren moet naar mensen en plekken waar het echt nodig is. De natuur en haar beschermde diersoorten kunnen onverstoord blijven voortbestaan; En Enschede is er rijker om!

Wij staan voor diversiteit, progressie, onderlinge waardering, gedeelde ontwikkeling en verwondering. Stichting Pavilion roept iedereen op deel uit te maken van deze actie om samen deze ruimte een diverse invulling te geven.

Waste no Space.

Namens Het bestuur van Stichting Pavilion,

Joachim Brandenburg en Niek Wolthuis

Lees meer of meld je aan op www.wastnospace.nl